

Τὸ πρόβλημα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν ὑπὸ βιβλικὴ προοπτικὴ: μερικὲς ἐπισημάνσεις

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΕΡ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ*

A. Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις

Βαδίζοντας πρὸς τὴν τέλεση τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου, ἡ ὁποία ἔχει προσδιορισθεῖ γιὰ τὸ ἔτος 2016, ὁ παρατηρητὴς ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θεμάτων πὸ ἀναμένεται νὰ συζητηθοῦν σὲ αὐτή¹.

Φρονοῦμε ὅτι ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα καὶ πλέον ἀκανθώδη εἶναι τὸ πρόβλημα τῶν δικαιοδοσιῶν, τὸ ὁποῖο δημιουργεῖ πλῆθος συγκρούσεων στὶς διορθόδοξες σχέσεις κατὰ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ. Τὸ πρόβλημα μετὰ τὴν ἔκρηξη τοῦ μεταναστευτικοῦ ρεύματος ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ πρὸς τὴ δύση ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνα καὶ ἔξῃς καὶ τὰ γεγονότα πὸ συγκλόνισαν τὴν εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 20^{ου} αἰῶνα ἔχει πάρει ἐπικίνδυνες διαστάσεις γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἰδιαίτερα στὸν Νέο κόσμον εἶναι σὺννηθες τὸ φαινόμενο νὰ ὑπάρχουν σὲ μία πόλη περισσότεροι τοῦ ἑνὸς ἐπίσκοποι μὲ τὸν ἴδιον ἢ παραπλήσιους τίτλους καὶ νὰ ποιμαίνουν ὁ καθένας τοὺς ὁμοεθνεῖς του πὸ κατοικοῦν στὴν πόλη αὐτὴ καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ της². Ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ὑφίσταται ἀφ' ἑνὸς διασπαστικὴ πολυαρχία στὰ τῆς διοικήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου

---

*Ὁ Ἀθανάσιος Μουστάκης εἶναι Δρ. Θεολογίας, Πτ. Θεολογίας καὶ Φιλοσοφίας.

1. Τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Συνάξεως τῶν Προκαθημένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν: <http://www.ec-patr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=1873&tla=gr> (Ἀνακτήθηκε ἀπὸ τὴν ἴσοσελίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν 7-11-2015).

2. Θὰ σημειώσουμε ἐδῶ ἓνα ἀπλό καὶ σαφὲς παράδειγμα γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν σημασίαν τοῦ προβλήματος: στὴ Σύναξη τῶν Προκαθημένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας, μεταξὺ ἄλλων, συνόδευε καὶ ὁ Μητροπολίτης Μπουένος Ἀἴρες κ. Σιλουανός. Ταυτόχρονα, στὴν ἱεραρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπάρχει ὁ Μητροπολίτης Μπουένος Ἀἴρες κ. Ταράσιος.

σύγχυση, ἡ ὁποία παρακωλύει τὸ ποιμαντικό, κατηχητικό καὶ ἐν γένει ἱεραποστολικὸ ἔργο³. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ἐπιλυθεῖ, καθὼς παρακάμπτονται τὰ παλαιὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ ἰδρῦει καὶ νὰ διοικεῖ ὑπερόριες ἐκκλησίες στὶς περιοχὲς τῆς ὑψηλῆς πού δὲν ἀνήκουν στὴ δικαιοδοσία τῶν παλαιφάτων Πατριαρχείων. Στὴν προσπάθεια αὐτοῦ τοῦ παραγκωνισμοῦ τίθενται σὲ χρῆση ποικίλα –καὶ συχνὰ ὄχι ἀκραιφνῶς πνευματικά– μέσα καὶ ἐργαλεῖα. Τὸ ἐμπερίστατο Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀγωνίζεται μὲ τὶς περιορισμένες δυνατότητες πού διαθέτει νὰ ἀντιμετωπίσει αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι πού ἀποστέλλει σὲ νεοπαγεῖς Μητροπόλεις (κυρίως στὴν Ἀσία, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀμερική) προσπαθοῦν νὰ ἐργαστοῦν ποιμαντικά καὶ ἱεραποστολικά μὲ μηδαμινὰ ὄλικά μέσα.

Βοήθεια στὴν ἀντιμετώπιση καὶ εἰ δυνατόν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς ὑπερβάσεως τῶν κατὰ τόπους δικαιοδοσιῶν καὶ τῆς ἀναπόφευκτης ἀκολουθούσης διάσπασης μπορεῖ νὰ προσφέρει ἡ μελέτη τοῦ περιστατικοῦ πού συνέβη στὴν Ἀντιόχεια ἀνάμεσα στοὺς ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο τὸν Μάρτιο τοῦ ἔτους 49 μ.Χ.⁴.

B. Τὸ περιστατικὸ

Λίγους μῆνες μετὰ τὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία συνεκλήθη στὴν Ἱερουσαλήμ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ πρόβλημα τῆς ἀναγκαιότητας ἢ ὄχι τῆς περιτομῆς καὶ τῆς πλήρους τηρήσεως τοῦ Νόμου γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς σωτηρίας, οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος συναντήθηκαν στὴν Ἀντιόχεια⁵.

3. Δὲν εἶναι σπάνιο φαινόμενο σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις οἱ συγκρούσεις, οἱ προστριβές, ἡ ἄγρα πιστῶν, οἱ μετακινήσεις ἱερέων ἀπὸ τὴ μία δικαιοδοσία στὴν ἄλλη, ἡ ὑπέρβαση τῶν κανονικῶν ὁρίων κλπ.

4. Ἀναλυτικὴ συζήτηση τοῦ προβλήματος τοῦ χρονικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ περιστατικοῦ καὶ τῆς συνδέσεώς του μὲ τὸ βιβλίον Πράξεις Ἀποστόλων βλ. στὴ διδακτορικὴ μου διατριβὴ (ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡ., *Πέτρος καὶ Παῦλος στὴν Ἀντιόχεια. Ἱστορικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση*, Ἀθήνα 2011, σελ. 248-281) καὶ σὲ ἀνάρτηση στὸ ἱστολόγιο «Θεολογία καὶ ἄλλα τινά» 7 Μαρτίου 2014: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ, *Λίγες σκέψεις μὲ ἀφορμὴ τὴ Σύναξη τῶν Προκαθημένων στὴν Κων/λη* (https://amoustakis.wordpress.com/2014/03/07/prokathimeno_i_dikaiodosies_fanari).

5. Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σημαντικὸ γιὰ τὴ μελέτη τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου παραμέ-

Σύμφωνα με την επικρατούσα πρακτική όλοι οί χριστιανοί, «όμοθυμαδόν», όπως κατ' επανάληψιν τονίζει τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἔτρωγαν σὲ κοινὸ τραπέζι ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῆς προελεύσεως πρὸ τῆς εἰσόδου τους στὸ Χριστιανισμό⁶.

Μὲ παρέμβαση Ἰουδαίων πὸν τηροῦσαν μὲ ἀκρίβεια τὸ Νόμο καὶ ἔφτασαν στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ («τινὲς ἀπὸ Ἰακώβου» Γαλ. 2:12⁷), ὁ ἀπ. Πέτρος συγκατατέθηκε σὲ διαχωρισμὸ τῶν πιστῶν ἀνάλογα μὲ τὴν θρησκευτικὴ προέλευσή τους. Μόλις ὁ ἀπ. Παῦλος πληροφορήθηκε αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη ἀντέδρασε, ἐνώπιον τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν, μὲ ρητὸ καὶ ἀπόλυτο τρόπο μεμφόμενος τὸν ἀπ. Πέτρο γιὰ ὑποκρισία καὶ παρεκκλίση ἀπὸ τὴν «ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου».

Ἡ περιγραφὴ τοῦ περιστατικοῦ ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο δὲν διευκρινίζει τὴν ἔκβασή του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ γενικότερη στάση αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας, τὴν πρακτικὴ ἢ ὁποία σὲ ὅλη της τὴν ἱστορία ἀκολουθήθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῆς παραμικρῆς ἀναφορᾶς σὲ διάσπαση μετὰ τὸ περιστατικὸ, μᾶς ὀδηγοῦν στὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα ὅτι τὸ πρόβλημα ἐπιλύθηκε χωρὶς νὰ ἀφήσει κατάλοιπα γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀντιθέτως, φαίνεται νὰ λειτούργησε ἐνισχυτικὰ πρὸς τὴν διατήρηση τῆς ἐνότητας καὶ ὡς πρότυπο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἀναλόγων προβλημάτων στὸ μέλλον.

Γ. Ἀντιστοίχιση μὲ τὸ σημερινὸ πρόβλημα

Ζῶντας οἱ χριστιανοὶ τοῦ 1^{ου} μ.Χ. αἰῶνα σὲ μία ἰδιαίτερα περιπεπλεγμένη ἐθνολογικὰ κοινωνία δὲν εἶχαν ἀπέναντι σταῖ θέματα τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τὴν εὐαισθησία πὸν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τῆς σύγχρονης ἐποχῆς. Ἀκόμη

νει τὸ ἔργο τοῦ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π. ΣΤΟΓΙΑΝΝΟΥ μὲ τίτλο «Ἡ Ἀποστολικὴ Σύνοδος» (ΕΕΘ-ΣΠΘ 18 (1973): 29-218).

6. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὰ διαδραματισθέντα πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπίτα διακόνων, καθὼς οἱ ἕξ ἐθνῶν πιστοὶ διαμαρτυρήθηκαν ὅτι κατὰ τὴν καθημερινὴ διακονία «παρεθεωροῦντο» οἱ κῆρες τους (Πρ. 6:1). Ἐφόσον ἔτρωγαν σὲ ξεχωριστὰ τραπέζια, τὰ ὁποῖα θὰ διακονοῦσαν ἐξ ἐθνῶν πιστοί, δὲν θὰ ὑπῆρχε τὸ πρόβλημα οὔτε θὰ διαμαρτύρονταν «πρὸς τοὺς Ἑβραίους» (Πρ. 6:1).

7. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡ., *ὄπ.π.*, σσ. 373-390. Προσδιορισμὸς τῆς ταυτότητάς τους ὅχι ὡς ἀπεσταλμένων τοῦ ἀπ. Ἰακώβου, ἀλλὰ ὡς προερχομένων ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἱερουσαλήμ.

καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὁποῖος ἐκαυχᾶτο γιὰ τὴν καθαρότητά του, ἡ ἰδιαίτερη ἐθνικὴ του ταυτότητα ἦταν ἀπόρροια τῆς θρησκευτικῆς του ἰδιοπροσωπίας. Ἡ διάκριση πού κυριαρχοῦσε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν «ἐθνικοί» καὶ «ἰουδαῖοι» καὶ ἔθετε ἐκποδὼν κάθε ἄλλο χαρακτηριστικό⁸. Ἀντίστοιχη διάκριση «ἐθνικῶν» καὶ «χριστιανῶν» κυριάρχησε σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τὴν πρώτη ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1204. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ χρονικὸ σημεῖο καὶ ἔπειτα, καθὼς ἀτόνισε ἡ συνοχὴ πού προσέφερε ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία καὶ ἡ αὐτοκρατορία ὁδηγήθηκε σὲ σταδιακὴ διάσπαση καὶ διάλυση, ἄρχισαν νὰ ξεπηδοῦν τὰ στοιχεῖα πού τόνιζαν τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα κάθε λαοῦ. Ἡ τάση αὐτὴ κλιμακώθηκε μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς ἡ ὀθωμανικὴ καταπίεση ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια τὰ ἰδιαίτερα στοιχεῖα κάθε ἐθνότητος στὰ Βαλκάνια καὶ στὶς ἄλλες περιοχὲς πού βρισκόταν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴ ἐξουσία.

Ἄν καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀντιόχειας κατὰ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ ἀποτελεῖτο ἀπὸ κατοίκους ἑλληνικῆς, συριακῆς, ἰουδαϊκῆς, ρωμαϊκῆς, ἀραβικῆς κ.λπ. καταγωγῆς, καθὼς ὁ πολιτισμὸς πού ἐπικρατοῦσε ἦταν ἀμιγῶς ἑλληνικὸς, ἡ μόνη διάκριση πού εἶχε νόημα ἀνάμεσά τους ἦταν ἡ θρησκεία πού ἀκολουθοῦσαν⁹. Ἄν μάλιστα, λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦσαν τὸ μωσαϊκὸ Νόμο, ἡ πλειοψηφία ἐπέλεγε τὴ ἢ τὶς θρησκευεῖς/λατρεῖς πού θὰ ἀκολουθοῦσε, ἀντιλαμβανόμεστε τὴ σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς διάκρισης γιὰ ἐκείνη τὴν περίοδο –γενικό- τερα– καὶ γιὰ τὴ συνοχὴ τῆς Ἐκκλησίας – εἰδικότερα.

8. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΩ., *ὄπ.π.*, σσ. 404-407. Ὁ J. MURPHY-O'CONNOR στὸ ἔργο του *Paul A Critical Life* (Oxford: Oxford University Press 1997, σσ. 150-151) ἐκτιμᾷ ὅτι στὴν Ἀντιόχεια ἐτηγεῖτο ἓνας μέσος δρόμος: οἱ ἐξ ἐθνῶν ἀνέχονταν τὸ «κοσέρ» φαγητὸ καὶ οἱ ἐξ ἰουδαίων ἴσως φροντίζαν νὰ ἔχουν τὸ δικό τους φαγητὸ κατὰ τὶς κοινωνικὲς ἐπαφῆς μὲ μὴ Ἰουδαίους.

9. Ἡ Ἀντιόχεια ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ τῆς ἦταν χωρισμένη σὲ τέσσερις διαφοροτικὲς συνοικίες, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐθνικὴ προέλευση τῶν κατοίκων (ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ, Γεωγραφικά, 16.2.4. Πρβλ. DOWNEY G., *A History of Antioch in Syria from Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton: Princeton University Press, 1974, σ. 78, TARN W.W., *Hellenistic Civilisation*, New York: World Publ., 1971, σ. 158) χωρὶς αὐτὸ νὰ ἐμποδίσει τὴν ὁμογενοποίησή τους ὑπὸ τὴν ὀμπρέλα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴν διαφοροποίηση τῶν ἰουδαίων κατοίκων, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὴν ἰσχυρότατη ἑλληνιστικὴ ἐπίδραση πού εἶχαν δεχθεῖ δὲν συμμετεῖχαν στὴν ἐπίσημη λατρεία τῆς πόλεως.

Κατὰ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ ἔχει ὑποχωρήσει ἡ διάκριση βάσει τῆς ἐπιλογῆς θρησκευµατος παραχωρώντας τὴ θέση τῆς στὴ διάκριση βάσει ἔθνικῶν χαρακτηριστικῶν, ἡ ὁποία πλέον διαμορφώνει τὴν ιδιαίτερη ταυτότητα κάθε λαοῦ¹⁰. Αὐτὸ ὀφείλεται σὲ μία σειρὰ ἀπὸ αἰτίες, οἱ ὁποῖες σχετίζονται μὲ τὴν ἱστορικὴ πορεία, τὴν πνευματικὴ παραγωγή, τὶς πολιτιστικὲς ἀξίες, τὰ οἰκονομικὰ δεδοµένα καὶ τὴ γεωπολιτικὴ λειτουργία τῶν διαφόρων ἔθνικῶν ὁµάδων. Ὡς ἀποτέλεσµα αὐτοῦ ἀναπτύχθηκε τὸ φαινόµενο τῆς παράλληλης παρουσίας πολλῶν ἐπισκόπων σὲ μία πόλη µὲ ἀποτέλεσµα τὸν παραγκωνισµὸ τοῦ ρόλου καὶ τῆς θέσεως τοῦ Οἰκουµενικοῦ Πατριαρχείου, ἃν καὶ αὐτὸ σαφῶς ἀναγνωρίζεται ὡς πρῶτο τῆ τάξει καὶ ἀναµφιβόλως τιµᾶται ὡς ἡ Πρωτόθρονη Ἐκκλησία.

Δ. Προσπάθεια ὑπερβάσεως τοῦ προβλήµατος

Μὲ τὴ λέξη «ὁμοθυµαδόν» δηλώνεται ἡ ἐνότητα ποὺ ἀποτελοῦσε ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Τὸ ἐπίρρηµα αὐτὸ ἐκφράζει τὴ συνειδητὴ ἐπιθυµία ὅλων τῶν µελῶν τῆς Ἐκκλησίας νὰ βρίσκονται, µαζί, στὸν ἴδιο τόπο, τὴν ἴδια ὥρα καὶ µὲ τοὺς ἴδιους ποιμένες γιὰ νὰ ἀναπέµψουν λατρεία πρὸς τὸν Θεό, νὰ διδάξουν καὶ νὰ διδαχθοῦν, νὰ συµµετάσχουν στὶς τελούµενες µυστηριακὲς πράξεις καὶ νὰ παρακαθῆσουν στὸ κοινὸ γεῦµα (Πρ. 1:14, 2:46, 4:24, 5:12, 8:6, 15:25).

Ἡ ἐνότητα αὐτή, ἃν καὶ ὅπως τονίσαμε ὑπῆρχε καὶ ἀποτελοῦσε δοµικὸ στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς ταυτότητας τῶν πιστῶν, δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι εὐθραυστη, ὅχι τόσο λόγῳ ἔθνικῶν/φυλετικῶν διαφοροποιήσεων –ὅπως θὰ συνέβαινε σήμερα– ἀλλὰ λόγῳ τῆς διακρίσεως ἔθνικῶν-ἰουδαίων ποὺ ἦταν καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἔνταξη κάποιου σὲ κάποια ὁµάδα.

Ἡ διάκριση αὐτή, ἀναµφιβόλα, εἰσχώρησε σὲ ἓναν βαθµὸ καὶ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ὡς διδασκαλία τῆς, ἀλλὰ ὡς χαρακτηριστικὸ τῆς ταυτότητας κάποιων µελῶν τῆς. Ἀναπόφευκτα, κάποια ἀπὸ αὐτὰ προερχόµενα ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, θεωροῦσαν τὴν θρησκευτικὴ τους κληρονοµιὰ ἰδιαίτερος σηµαντικὸ στοιχεῖο τῆς ταυτότητάς τους καὶ παρὰ

10. Ὡς μία ἀπὸ τὶς πλέον εὐκρινεῖς ἐξαιρέσεις σὲ αὐτὸν τὸν κανόνα πρέπει νὰ θεωρηθεῖ τὸ Ἰσραήλ, ὅπου θρησκεία καὶ ἔθνικὴ ταυτότητα συνδέονται ἄρρηκτα.

τὸ γεγονός ὅτι τὴν παραμέρισαν ἢ τὴν καταπίεσαν μὲ τὴν ἔνταξή τους στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, μόλις δόθηκε ἡ κατάλληλη ἀφορμή, ἐπανῆλθε στὴν ἐπιφάνεια. Ἡ ἀφορμή αὐτὴ δόθηκε στὴν Ἀντιόχεια πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο (προσπάθεια ἐπιβολῆς τῆς περιτομῆς ἀπὸ τοὺς τηρητὲς τοῦ Νόμου ὡς προϋπόθεση γιὰ τὴ σωτηρία, Πρ. 15:1-3) καὶ ὀδήγησε σὲ αὐτή, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ τὴ Σύνοδο, καὶ πάλι στὴν Ἀντιόχεια (προσπάθεια καθιερώσεως χωριστῶν γευμάτων, Γαλ. 2:11-14), καὶ προκάλεσε τὴν ἀντιπαράθεση τοῦ ἀπ. Παύλου καὶ τοῦ ἀπ. Πέτρου.

Ἡ ἀπαγόρευση κοινῶν γευμάτων Ἰουδαίων μὲ ἔθνικοὺς ἀπὸ τὸ Νόμο εἶχε βαθιὲς ρίζες καὶ ἰσχυρὲς βάσεις καὶ ἀπαιτοῦσε γιὰ λόγους καθαρότητας καὶ διατήρησης τοῦ Ἰσραὴλ πλήρη διαχωρισμό¹¹.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου μετέφερε τὸ κέντρο βάρους ἀπὸ τὴν προσπάθεια διατηρήσεως τῆς ἐθνικῆς καθαρότητας στὴν προσπάθεια καλλιέργειας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον καὶ τῆς μετάνοιας, ἔτσι ὥστε νὰ καταργηθοῦν οἱ ἄλλες διακρίσεις.

Ἡ δυσφορία, «γογγυσμός», ἀνάμεσα στοὺς ἐξ ἔθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων χριστιανοὺς διακρίνεται στὰ περιστατικὰ ποὺ προηγοῦνται τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐπὶ διακόνων (Πρ. 6:1 κ.ἑ.) ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ μέγιστο τῶν προβλημάτων τῆς νεόφυτης Ἐκκλησίας. Ὁ Ἰουδαϊσμός γνώριζε καὶ ἀποδεχόταν ἀνάλογες διακρίσεις, καθὼς σὲ μία πόλη ἦταν δυνατό νὰ ὑπάρχουν περισσότερες ἀπὸ μία συναγωγὲς καὶ τὰ μέλη τῆς μιᾶς νὰ μὴν πηγαίνουν στὴν ἄλλη¹². Τὸ ἐλάχιστο ποὺ ἀπαιτοῦσαν οἱ Ἰουδαϊκὲς ἀρχὲς καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ παράδοση ἦταν ἡ τήρηση τοῦ Νόμου καὶ ὁ σεβασμὸς στὸν Ναὸ καὶ στὴν ἐκεῖ τελούμενη λατρεία. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ὅσο θεωροῦσαν ὅτι ἡ χριστιανικὴ κοινότητα τηροῦσε αὐτὲς τὶς ἀρχὲς, ὑπῆρχε ἀνοχὴ πρὸς αὐτήν. Οἱ παρεμβάσεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργοῦσε στὸν ἀπ. Παῦλο καὶ στὸ ἔργο του εἶχαν ὡς ἀφετηρία τὸν φόβο, τὴν ὑποψία, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶχε ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ Νόμο καὶ ὅτι τὰ μέλη της ἦταν χαμένα γιὰ τὸν Ἰουδαϊσμό.

11. Μάλιστα, αὐτὴ τὴ διάκριση σημειώνει καὶ ὁ ἀπ. Παῦλος κατὰ τὴ διαφωνία του μὲ τὸν ἀπ. Πέτρο ὅταν τονίζει «ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι καὶ οὐκ ἐξ ἔθνῶν ἁμαρτωλοί» (Γαλ. 2:15).

12. Στὴν Ἀντιόχεια παραδείγματος χάριν ὑπῆρχαν περισσότερες ἀπὸ εἴκοσι συναγωγές, οἱ ὁποῖες ἔφεραν διαφορετικὰ ὀνόματα καὶ ἀπευθυνόταν –ὄχι πάντοτε– σὲ διαφορετικὲς ὁμάδες ἀνθρώπων (ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΡ., *ὄπ.π.*, σ. 121, ὅπου καὶ σχετικὴ συζήτηση).

Στὴν προσπάθεια συγκρατήσεως τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας, στὸν πνευματικὸ ὡρο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ πρέπει νὰ ἐνταχθεῖ καὶ ἡ πρακτικὴ ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὶς Ἰουδαϊκὲς ἀρχὲς τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ περιγράφεται στὸ Γαλ. 2:11. Στὶς διασπαστικὲς αὐτὲς φωνὲς ἀνταποκρίθηκαν κάποια μέλη τῆς ἀντιοχειανῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀκολούθησε ὁ ἀπ. Πέτρος, ὁ ὁποῖος παρασύρθηκε ἀπὸ τὴν θέλησιν αὐτῶν ποὺ ἀναβίωναν ἓνα ἰδιότυπο κράμα Ἰουδαϊσμοῦ-χριστιανισμοῦ. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ βρῆκε ἀμέσως κάποιους θιασῶτες, ἀλλὰ καὶ ἓναν ἰσχυρὸ ἀντίπαλο στὸ πρόσωπο τοῦ ἀπ. Παύλου, ὁ ὁποῖος δίκως καθυστέρησε καὶ δισταγμὸ τὴν κατηγόρησε ὅτι ὁδηγεῖ σὲ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν «ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου» (Γαλ. 2:14).

Σήμερα, καθὼς δὲν μπορούμε νὰ ἀναβιώσουμε τὶς συνθῆκες καὶ τὰ δεδομένα ποὺ παρακίνησαν τοὺς δύο ἀποστόλους, ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀπ. Παύλου ἴσως μᾶς φαίνεται ὑπερβολικὴ. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἡ υἱοθέτηση χωριστῶν γευμάτων ἐπρόκειτο γιὰ σαφῆ διάσπαση τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας καὶ κάλεσμα σὲ ἓναν αἰρετικὸ χριστιανισμό.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ ἀντίδραση τοῦ ἀπ. Παύλου εἶναι ἄμεση, ἐντονη, ἐνώπιον τῆς κοινότητος, σαφὴς καὶ ἀπόλυτη. Καθιστᾷ σαφὲς πρὸς τὸν ἀπ. Πέτρο ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ συνεχίσει αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ δίκως νὰ διασπάσει τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ σαφήνεια τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἀπ. Παύλου βοήθησε τὸν ἀπ. Πέτρο νὰ κατανοήσει τὸ σφάλμα του καί, ἂν καὶ αὐτὸ διαπιστώνεται μόνο ἐμμέσως στὶς ὑπάρχουσες πηγές¹³, νὰ ἀλλάξει στάση καὶ μὲ τὴν ταπεινώσή του νὰ θεραπεύσει τὸ πρόβλημα καὶ νὰ ἀποσοβῆσει τὴν διαγραφόμενη διάσπαση.

Μὲ τὶς ἐπιλογὲς τῶν δύο ἀποστόλων ἀποφεύχθηκε ἡ δημιουργία μιᾶς δεύτερης, παράλληλης χριστιανικῆς κοινότητος στὴν ἴδια πόλιν – κάτι ποὺ δυστυχῶς εἶναι γεγονός σήμερα σὲ πολλὲς περιπτώσεις. Οὐδέποτε στὸν ὀρθόδοξο κόσμον ἐπεκράτησε τέτοια πρακτικὴ. Σὲ καμία περίπτωσι δὲν καθιερώθηκε ἡ πρακτικὴ τοῦ διαχωρισμοῦ γιὰ θρησκευτικοὺς ἢ ἔθνικοὺς

13. Στὴν ἐπιστολὴ Β' Πέτρου 3:15 ἔχουμε μίαν ἄμεση καὶ σαφῆ μαρτυρία τῶν καλῶν σχέσεων ποὺ εἶχαν οἱ δύο ἀπόστολοι μετὰ τὸ περιστάτικὸ τῆς Ἀντιόχειας. Σὲ αὐτὴ τὴν περικοπὴ ὁ ἀπ. Πέτρος ἀποκαλεῖ τὸν ἀπ. Παῦλο «ἀγαπητὸ ἀδελφόν».

λόγους, ἡ ὁποία εἶναι ἀντιχριστιανική καὶ ἀτελέσφορη. Μάλιστα, καθὼς στὸν ἰουδαϊσμό ἦταν ἀρκετὴ ἡ ὕπαρξη μίας ἐλάχιστης συναίνεσης γιὰ τὴν ἀποδοχὴ ποικίλων διαφοροποιήσεων ἢ ἀπλὴ τήρηση τοῦ Νόμου καὶ ὁ σεβασμὸς στὴν λατρεία ποὺ προσφερόταν στὸν Ναό, θὰ ἦταν ἱκανὲς συνθήκες γιὰ νὰ προστατεύσουν τὴν νεόφυτη Ἐκκλησία ἀπὸ πλῆθος προβλημάτων καὶ νὰ τὴν προφυλάξουν ἀπὸ ἐπώδυνες ἐπιθέσεις.

Ε. Συμπεράσματα

Ἄν καὶ στὴν περίπτωση τῆς Ἀντιόχειας ὑπῆρχαν σημαντικοὶ ἱστορικοί, πολιτιστικοὶ καὶ ἔθνικοι λόγοι γιὰ νὰ διαχωριστοῦν οἱ ἕξ ἔθνων ἀπὸ τοὺς ἕξ ἰουδαίων πιστοὺς, κάτι τέτοιο δὲν συνέβη μετὰ ἀπὸ τὴν παρέμβαση τοῦ ἀπ. Παύλου, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισε τὴν ἐπιχειρούμενη διάσπαση ὡς καθοριστικὰ ἐσφαλμένη ἐπιλογή γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ φρασεολογία ποὺ χρησιμοποίησε, δὲν τὴν θεώρησε ὡς μίαν ἡσσονος σημασίας ἐπιλογή, ἀλλὰ δίχως δισταγμὸ τὴν συνέδεσε μὲ τὴν ἔννοια τῆς «ἀληθείας», δηλαδὴ μὲ τὴν ἀκρίβεια τῆς πίστεως καὶ κατ' ἐπέκτασιν μὲ τὴν σωτηρία.

Ἡ διάσπαση τοπικῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ θρησκευτικούς ἢ ἔθνικούς λόγους δημιουργεῖ μίαν ἄνευ προηγουμένου κατάσταση, ἡ ὁποία καταδικάζεται ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο ὡς ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ τελικὰ δὲν τὴν υἱοθετεῖ οὔτε ὁ ἀπ. Πέτρος.

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ ἀπὸ τὴ διαφωνία τους στὴν Ἀντιόχεια ἐμπνεομένη κοινὴ εἰκόνα τῶν δύο κορυφαίων ἀποστόλων τοὺς παρουσιάζει νὰ ἀνταλλάσσουν ἐν ὁμονοίᾳ ἀσπασμὸ ἀγάπης καὶ ἐνότητας, τὴν ὁποία ὁ πρόσκαιρος διαχωρισμὸς γιὰ λόγους τήρησης τοῦ μωσαϊκοῦ Νόμου δὲν κατόρθωσε νὰ διασπάσει.

Τὸ περιστατικὸ ποὺ περιγράφεται ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο στὸ Γαλ. 2:11-14 μᾶς προσφέρει στερεὴ βάση γιὰ νὰ κατανοήσουμε πόσο ἐπικίνδυνο εἶναι νὰ προκρίνουμε δευτερεύοντα χαρακτηριστικὰ σὲ σχέση μὲ τὴν «ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου» καὶ σὲ πόσο ἐπισηφαεῖς ἀτραποὺς μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει αὐτό.